

accent åt just den kristna teologens tolkning av tillvaron.

Därmed är vi framme vid bokens sista del som handlar om det kristna livet. Det är symptomatiskt att rubrikerna för de tre kapitel som följer alla innehåller ordet «kyrka». Kristen tro är inte en privatsak utan gestaltas gemensamt av kyrkan. Det är intressant att läsa om hur Jeanrond bedömer svenskt kyrkoliv och den teologiska situation som fört oss dit vi är idag. Ibland slår hans romersk katolska tillhörighet igenom på ett sätt som gör att han för oss protestanter skjuter över målet i sin kyrkokritik. Men hans analys av den så kallade tro och vetande-debattens följder för teologin är intressant och nyanserad och visar både på det negativa och positiva.

Den återkommande starka betoningen av «frihetens möjlighet» måste nog förstås ur Jeanronds katolska perspektiv. För katolska teologer är hotet om «kyrklig inblandning» närvarande på ett sätt som tycks nästan ofattbart ur vårt svenska protestantiska perspektiv. Det skulle ha varit intressant med ett kapitel där Jeanrond diskuterade hur det kommer sig att den svenska teologin, som under senare delen av 1900-talet levte i den friaste av världar, ändå inte förmått fullfölja den kritiskt reflekterande uppgiften på ett sätt som förmått utmana kyrka och samhälle. Nu konstateras bara att läget i Sverige inte motsvarar vad de goda förutsättningarna ger oss anledning att förvänta.

Mycket mer skulle kunna sägas och diskuteras med anledning av denna bok av Werner Jeanrond. Den utgör en ytterst stimulerande läsning för teologer och teologiskt intresserade inom såväl kyrka som akademi, och just den blandningen gör boken spännande och mycket angelägen. Andra frågor än de jag nu valt hade också varit möjliga att lyfta fram, till exempel i vilken grad Jeanronds teologiska metod är förenlig med den postmoderna situation han uppfattar som varande vår, eller hans försök att förhålla sig till Jean-Luc Marion vars teologi tycks både locka och förskräcka. Jag har valt det perspektiv jag uppfattar som mest i överensstämmelse med Jeanronds eget ärende: hur skall vi arbeta teologiskt idag för att göra Guds närvaro tydlig för människor.

Anne-Louise Eriksson

Ola Sigurdson: *Kärlekens skillnad. Att gestalta kristen tro i vår tid.* 367 sid. Verbum, Stockholm 1998.

Boken er et iderikt og ambisiøst forsøk på å fortolke kristen tro på postmodernitetens betingelser gjennom «att tala om skillnader som både undviker en pluralism där allting flyter och en monoton entydighet där allt

reduceras till ett och det samma» (9). Boken tar til med et spennende utblikk over den vestlige tenkningens søken etter Gud fra antikken til idag (15–94). Her profilerer Sigurdson subjekttenkningen fra renessansen av, identifiserer opplysningstidens søken etter entydighet og motstanden mot entydigheten ved Søren Kierkegaard og Friedrich Nietzsche. Selv om framstillingen ikke kan være inngående, finner Sigurdson viktige arbeidsredskaper for å gi sin posisjon konturer ved gjennomgangen. Andre kapitel drøfter forholdet mellom tro og tenkning (95–124), der forfatteren blant annet introduserer Emmanuel Lévinas' tenkning om den andre som en fruktbar tilnærming til å tenke om Gud som transcendent på postmodernitetens betingelser. Han går dernest inn på åpenbaringen i kapittel 3 (125–147), og fastholder Karl Barths åpenbaringsforståelse i en svært selvstendig fortolkning gjennom å fundere over «gavens økonomi». Dette fører ham direkte over til arbeidet med fortolkningen av kristen tro, «den uendelige kommentaren» (149–167) som er en instruktiv miniutgave av en teologisk hermeneutikk. Dermed er veien banet til hovedkapitlet om den trinitariske oppdelingen som åpner både for å formidle mellom det universelle og partikulære, dvs. en versjon av det hovedproblem som hans doktoravhandling *Karl Barth som den andre: en studie i den svenske teologins Barth-reception*, (Stockholm 1996), har fokusert på (169–221). Kapitlet munner ut i en interessant drøfting av gudsforestillingen i Elizabeth Johnsons *She Who Is* og Nicholas Lash's *Believing Three Ways in One God*. Avsnittet har riktignok noen longører, særlig knyttet til en litt for omstendelig gjengivelse av de kristologiske stridigheter i forbindelse med den arianske strid på grunnlag av sekundærlitteratur. Boken avrundes med en drøfting av denne trinitariske kristendomsforståelse i møte med andre religioner (223–255) som både er informert og anfører konstruktive og spennende ansatser til å opprettholde det universelle sannhetskravet i kristendommen og å finne tankemessig rom for at andre religioner gjør det samme. Også her anes inspirasjonen fra Barth, uten at denne nevnes. Sigurdson demonstrerer fortrolighet med nyere religionsdiskusjon. Boken avrundes med å drøfte hvorledes Kristusetterfølgelse kan tenkes i dag (257–299). De to siste kapitlene samler trådene i den foregående framstillingen og Sigurdsons selvstendige kristendomsfortolkning kommer fram, støttet til en rekke velvalgte kilder i samtidig debatt.

Boken er djervt profilert og velskrevet, og trekker på svært mange kilder. Kanskje kunne konsentrasjon om færre forfatterskaper gitt enda større klarhet. I formen er boken en lærebokmessig innføring i kristen tro i dag. Samtidig demonstrerer forfatteren tankekraft og originalitet i anlegg, drøfting og gjennomføring av framstillingen. Stoffutvalget er i forhold til tradisjonell

kristendomsfortolkning smalt, men de behandlade områden blir derimot framstilt og drøftet med vidde og vidsyn og stor litteraturkjennskap. Sigurdson står seg godt sammen med andre samtidige både egensindige og selvstendige framstillinger av kristen tro i dag, slik som f. eks. Trond Skard Dokkas *Som i begynnelsen. Innføring i kristen tro og tanke*, Oslo 2000. Slike framstillinger stimulerer undervisningen og utfordrer leserne på en konstruktiv måte.

Kjetil Hafstad

Theologische Realenzyklopädie. Band 27. Politik-Publizistik. 807 sid. Walter de Gruyter, Berlin 1997.

Recensionen av TRE, Band 27, har som synes dröjt otillbörligt länge. Det har sin orsak främst i att denna volym — förtjänstfullt nog — innehåller en utförlig artikel om postmoderniteten — «die Postmoderne» som det heter på tyska. Det var med stor förväntan jag gick till den, eftersom det visat sig svårt att förstå och bilda sig en uppfattning om denna helt aktuella företeelse. Första läsningen blev en besvikelse: det var omöjligt att avgöra, om detta var rotväliska eller på något sätt en sakframställning. Andra studier och förnyade läsningar av texten gör, att jag tror mig kunna beskriva på följande sätt: artikeln, som består av tre delar, en filosofisk, en systematisk-teologisk och en praktisk-teologisk, är ett aktningvärt försök att spegla den omfattande debatten i ämnet. Bibliografin är överraskande stor. Oklarheterna beror på att de till grund liggande texterna pekar i olika riktningar och sällan talar i klartext om förutsättningarna. Ett grundläggande drag tycks vara det som Svante Nordin i sin filosofihistoria kallar en «radikal pluralism». Det kan låta säga sig. Men vad man glömmer är, att språket självt knappast tolererar en alltför långt gående pluralism. Om ett uttryck användes i alltför många betydelser och har alltför många konnotationer kommer det till slut att betyda ingenting alls. Umberto Eco liknar postmoderniteten vid en passepartout, i vilken man kan sätta in vilken bild som helst. Det tycks vara träffande, när man erfar, att Nietzsche, Barth och påven Johannes Paulus II i tur och ordning betecknas som representanter för postmoderniteten. Vad är det gemensamma annat än den term, som användes som «passepartout»? Det är också förbryllande, att somliga räknar med att gudstanken ligger bortom all begreppskunskap, medan andra gärna talar om «the postmodern concept of God».

Det kan tillfogas, att författaren av det systematisk-teologiska avsnittet, David Brown, Durham, också ger en lågmäld men beaktansvärd kritik, som bl.a. går ut på att en religion, som har «logos» som ett

huvudord, inte gärna kan komma ifrån att räkna med förnuftets universalitet. Han gör också bedömningen att kritiken mot postmodernitetens begrepp varit starkare bland litteraturvetare än bland teologer.

I samma volym möter också flera andra artiklar, som griper över större ämnesområden. Martin Honecker, Bonn, skriver om «Politik und Christentum», en artikel som efter en kort historisk inledning är tematiskt upplagd och behandlar både etiken i politiken och de principiella frågorna kring kristendom och politik — ett väsentligt bidrag, inte minst med tanke på den omfattande diskussionen kring den lutherska tvåregementsläran.

Över 60 sidor omfattar artikeln om «Prädestination». Theodor Mahlmann, Marburg, behandlar ingående teologihistorien från reformationen till nutiden och dessutom det systematisk-teologiska avsnittet.

Det omfattande bidraget om predikan, över 100 sidor med tio olika författare, behandlar temat enbart teologihistoriskt. För tiden efter reformationen svarar Albrecht Beutel, Tübingen. Han konstaterar, att de predikohistoriska undersökningarna under de senaste årtiondena märkbart avtagit i antal. Homiletiken tycks ha råket ut för glömska, som han uttrycker det.

Artikeln «Priester/Priestertum» är på 55 sidor med likaledes tio bidragsgivare. Där får också de systematisk-teologiska och de praktisk-teologiska synpunkterna rikligt utrymme. Också för reformationen och den evangeliska utvecklingen godtages beteckningen «Priesteramt» som överskrift, men terminologins förändringar klargöres under framställningens gång.

Bland större bibelteologiska bidrag möter i denna volym artiklarna om «Propheten», «Proverbia» och «Psalmen/Psalmenbuch».

Band 27 avslutas med en 43 sidor lång artikel om «Passionsfrömmigkeit», som efter alfabetet skulle ha tillhört en tidigare volym. Den skildrar utvecklingen från äldsta tid fram till nutida sekulära tillämpningar av lidandeshistorien. I den tidiga fornkyrkan iakttog man återhållsamhet i skildringarna av Jesu lidande och död, under fasthållande vid historiciteten gentemot gnostikernas spiritualisering. Vändningen under medeltiden till en strävan efter ökad konkretion beskrives också med en svit av illustrationer. Den förändring i passionsfromhetens inriktning, som skedde genom Martin Luther och — märkligt nog — ännu tydligare och verkingsfullare genom Melancthon, skildras instruktivt. Författare är Ulrich Köpf, Tübingen.

Bengt Hägglund

